СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНІЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXI. — Число 193. — Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 20. серпня, 1923.

VOL. XXXI. — No. 193. — Jersey City, N. J., Monday, August 20, 1923. — THREE CENTS

НАНОВО ПОЧИНАЮТЬ ВУГЛЕВІ ПЕРЕГОВОРИ

НЮ ЙОРК, 17. серпня. — Вуглевій Комісії Злучених Держав удалося переконати обі сторони в углевім промислі, щоби вони згодилися почати наново переговори про нові умови праці в сьому промислі.

Нові переговори почнуться в слідуючий понеділок о 11. годині рано в Атлентик Ситі, Ню ДДжерзі. Як каже голова майнерської юнії, переговори почнуться якраз з тої точки, на якій вони станули підчас зірвання переговорів в Атлентик Ситі дня 27. липня.

ПОЧИНАЮТЬ ВИКОНУВАТИ ПРОГРАМУ ОБЕЗОРУЖЕННЯ

ВАШИНГТОН, 17. серпня. — Нині відбулася тут урочиста обміна підписаних державами копій договорів про обмежение морських зоружень, заключених ще на вашінгтонській конференції в 1921. році. Зараз потім американський департамент фльоти видав приказ обезоружувати кораблі згідно з постановами сього договору.

МІНІСТЕР ПРАЦІ ПОГОДЖУЄТЬСЯ З ҐЕДЕСОМ

ВАШІНГТОН, 17. серпня. — Джеймс Дейвис, секретар (міністер) праці, а тим самим головний іміграційний урядник, видав публичну заяву про критику американського іміграційного закона та обходження з імігрантами до Злучених Держав, оголошену недавно в Лондоні англійським представником у Вашінгтоні Ґедесом.

Дейвис заявив, що він погоджується з Ґедесом в самій найбільше сущій частині його критики, де він говорить, що головною причиною терпінь імігрантів на Елис Айленді є факт, що богато з них приходить до Америки, але не може бути сюди допущеним.

З НЮДЖЕРЗЬКОГО ТРАМВАЄВОГО СТРАЙКУ

НЮАРК, 17. серпня. — Стейтовий суд в Нюарку видав трамваєвому підприємству Паблик Сервіс Рейлвей Ко. приказ почати до 10 днів наново зелізничий рух на всіх трамваєвих лініях або предложити судови оправданне, чому воно сього не може зробити.

МАРКИ В ПАМЯТЬ ГАРДИНГА

ВАШІНГТОН, 17. серпня. — Памяткові марки Гардинга появляться в публичній розпродажи з днем 1. вересня. Друкується їх 300 міліонів штук. Перший аркуш дістане в дарунку від уряду вдова по Гардингу.

ВДОВА ГАРДИНГА ПОКИДАЄ БІЛИЙ ДІМ

ВАШІНГТОН, 17. серпня. — Вдова по президенті Гардингу покинула вже Білий Дім та перенеслася на приватне мешканне. В пів години опісля сюди спровадилася родина президента Кулиджа.

ДЖИТНЕВА КАТАСТРОФА: 27 ПОКАЛІЧЕНИХ

НЮАРК, 17. серпня. — Поспішний джитневий віз, що віз на собі 40 пасажирів з Джерзи Ситі до Байону, наїхав на Гудсон Булварді на автомобіль, похитнувся на скруті та всею силою розгону влетів на велике придорожне дерево, розбиваючи при тім 27 своїх пасажирів. З них 7 людий було покалічених так тяжко, що їх треба було відставити сейчас до шпиталю. Візників обох возів арештовано за неважну їзду.

МІСТО ЗАГРОЖЕНЕ ГОРІЮЧОЮ НАФТОЮ

САН ПЕДРО, Каліфорнія, 17. серпня. — Від невислідженої досі причини зайнявся тут величезний збірник нафти власности Ґенеральної Нафтової Ко., маючий в собі коло пів міліона бочок нафти. Наслідком пожару нафта википіла зі збірника та, розлявшися довкола, перемінила цілу околицю в одно море полуміни. Ціле місто загрожене пожаром на случай найменчого вітру.

АМЕРИКА ОСТЕРІГАЄ КУБУ

ВАШИНГТОН, 17. серпня. — Американський уряд остерігає уряд Куби, щоби він не нарушував права власности американських горожан, бо в противному разі американський уряд буде примушений виступити проти Куби.

КАНДИДАТИ НА ПРЕЗИДЕНТУРУ

САН ФРАНЦИСКО, 17. серпня. — Каліфорнійські ґазети друкують лист сенатора Джансона, який він писав шість тижнів тому, а в котрім він говорив, що президент Гардинг буде відай іменований кандидатом републиканської партії при слідуючих президіяльних виборах, але що він, сенатор Джансон, рад бувби дістати сю номінацію...

КУ-КЛАКС-КЛЕН КУПУЄ СОБІ УНІВЕРСИТЕТ

ВАЛПАРАЙЗО, Індіяна, 17. серпня. — Потайна організація Ку-Клакс-Клен уже поробив всі заходи, щоби перебрати на свою власність Валпарайзький Університет. Сими днями має бути підписаний контракт в тій справі. Клен уже мав поробити всі приготовання щодо перебрання та дальшого ведення університету.

ПУБЛИЧНІ ЗБОРИ КУ-КЛАКС-КЛЕНА

МИДЕЛТАВН, Ню Йорк, 17. серпня. — На поли коло одної фарми відбуваються тут публично, в присутности сорок цікавих людий, збори якої сотки членів потайної організації Ку-Клакс-Клена. Збори відбуваються нічою, при освіченню великого горіючого хреста. На зборах принято кількох нових, закаптурених членів. Один з урядників „невидимого царства" виголосив при тім довжезну промову.

ПРОСВІТНО - ЕКОНОМІЧНЕ ВІЧЕ В ПІДГАЙЦЯХ І ЗАРВАНИЦІ.

Заходом філії „Просвіти" відбулося дня 29. червня ц. р. перше публичне просвітно-економічне віче в Підгайцях. Після рефератів д-ра Гр. Стецюка і п. Головінського та після дискусії, в якій забирали голос реєнт Левицький, студ. Яворський, селянин Сказьків та инші ухвалено відповідні резолюції в справах просвітних і економічних.

Дня 11. ц. м. улаштувала філія друге публичне просвітнє віче в Зарваниці. В цьому вічу взяло участь більш як 2.000 прочан з ріжних повітів, як: Станиславів, Чортків, Рогатин, Снятин, Городенка, Перемишляни і ин. Про значіння освіти і про найблизчі завдання читалень реферував делегат Головного Виділу д-р Янів, економічний реферат виголисив адв. д-р Стецюк, про шкільні справи і Рідну Школу студ. Яворський, а про обезпечення інсп. „Дністра" п. Кривокульський. Крім цього з поясненням цих всіх справ виступало трьох селян, з яких селянин Сказьків запрезентувався як незвичайно гарний, популярний бесідник.

Оба ці віча, особливо останне, викликало велике заінтересування серед присутних селян, які зацікавилися порушеними справами, розкупили всі книжки та часописи, які мали предеґенти під рукою. Делеґати всіх заступлених повітів домагалися надто, щоби і в їхніх повітах улаштувати просвітні віча. Заохочена гарними успіхами обох цих віч підгаєцька філія „Просвіти" задумує улаштувати в найблизчому часі цілий ряд просвітно-економічних віч.

КАНАДІЙСЬКИЙ УРЯД ЗААРЕШТУВАВ АМЕРИКАНСЬКУ ВОЄННУ ЛОДКУ.

ВАШИНГТОН, 16. серпня. — Канадійський уряд повідомив американський департамент фльоти, що він арештував американську гарматну лодку „Ґофер", на котрій їхали американські морські резервісти в свою річну подорож, бо ся лодка ушкодила шлюзу на Канаді Велянд.

ВИБОРИ НА ЗАКАРП. УКРАЇНІ.

Чехословацький уряд вислав на Закарп. Україну окріму комісію для переведення виборів до громадських рад. Вибори відбудуться в м. вересні.

НАГОРОДИ УКРАЇНСЬКИМ СТУДЕНТАМ.

Манітобський Університет призначив сього року дві нагороди для тих студентів, що здали з найлучшим успіхом матрикуляційний іспит, 11 степеня. Першою нагородою є 50 долярів готівкою і зворот шкільної оплати на факультеті штук і знання; другою нагородою є зворот шкільної оплати за один рік.

З українських студентів першу нагороду одержали Віктор Горецький зі Стонвал, Ман. і панна Е. Дзьопко з Вирден, Ман. Другу нагороду одержав Василь Калинчук з Ст. Боніфейс.

АНГЛІЙСЬКА ПОЗИЧКА ДЛЯ ІРЛЯНДІЇ.

ЛОНДОН, 17. серпня. — Як доносять англійські ґазети, Англія має незадовго уділити ірляндській свобідній державі 6 міліонів фунтів штерлінґів позички.

ПРОВІДНИК ОСТЕРЕГАЄ СІОНІСТІВ.

КАРЛЬБАД, Чехія, 16. серпня. Др. Хаїм Вайцман, голова сіоністичної організації світа, що тепер відбуває свій 13-ий світовий конгрес, остерігав членів конгресу перед критикованнем англійського уряду. Після нього взаїмні відносини межи Жидами та Англією мусять опиратися на взаїмнім довірю, і тому сіоністи, хоча повинні виступати проти обмежування жидівських прав в Палестині, не повинні підривати довіря до Англії.

З УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В КАНАДІ.

В Йорктоні, Саскачеван, відбувся річний мітінґ шеровців „Елеваторної Компанії Руських Фармерів".

Усіх учасників мітінґу було коло 100 фармерів. Предсідником мітінґу був М. Стечишин, адвокат з Йорктону. До ради директорів вибрано: Я. В. Арсенича, як президента. Гр. В. Сліпченка з Йорктону, яко заступника, Н. А. Григорчук, посла з Етельберт, яко секретара, Т. Д. Ферлея, з Вінніпеґу і В. Колодзінского, з Толстой, Ман. як директорів.

На засіданню дирекції було рішено приняти В. Свистуна дотеперішного директора публичної школи в Етелберт, як кандидата на ґенерального управителя компанії, з тим, що покищо він буде працювати як помічник п. Я. Кунінського, теперішного ґенерального управителя компанії.

САМІ НЕ ВІРУТЬ.

В краківському „Пясті", брга ні Вітосівців, читаємо в передовиці між між иншим таке:

„Зле".

„Розшаліла останніми тижнями дорожнеча хапає за горло найширші круги населення. Не можна нічого купити, не можна щадити. Товари за дорогі а ощадности топніють протягом днів...

„В таких умовинах не важко о килиння. І це кипіння серед суспільности є.

„Пишучому ті слова оповідали в редакції хлопи з під Кракова: „Нема иншої ради, тільки мусить бути революція". Двох вчителів з під Кракова не крилося з думкою, що „польська держава не вдержиться і мусить упасти". де инде знова говорять, що хлопам не буде добра, поки існуватиме Польща".

СОВІТСЬКА ҐОСТИННІСТЬ.

Після приїзду з Марсилії до Новоросійська першої партії 500 бувших російських вояків місцений відділ державного політичного правління арештував 30 осіб за те, що мали затаїти свій старшинський степень і не признались, що вони брали участь в домовій війні по стороні білоґвардейських організацій теперела Вранґля. Арештуванні реемігрантів викликало обурення инших реемігрантів, що зажадали увільнення своїх таваришів, що покаялись і перебули страшну нужду на еміґрації.

НЕЩАСНА ПОДІЯ

Один з мінецкого повіту, в в Шумську, кресників Суражського державного лісу, зустрінувши селянина, що пас свої коні під лісом, забив його витрілом з револьвера. Коли зібрався нарід на місце цієї події, то жінка забитого з розпуки зарубала сокирою лісника-душогуба. Подія викликала серед населення заворушення.

ЗМІНЯЮТЬ СТАРОСТІВ.

На місце старости Мари, жидачівським старостою назначено відомого україножера Слоньського, знаного добре, з репресій супроти Українців у Долищині. На місце добромільського старости Скаржинського прийде новий представник „заліаної руки."

БАНКРОТСТВО БАНКУ В КАНАДІ.

Торонто, провінція Онтаріо, 17. серпня. „Говм Бенк оф Кенада" завісив нині виплати величенні суми на своїх позичках.

ПУАНКАРЕ ВІДПОВІДАЄ АНГЛІЇ

ПАРИЖ, 17. серпня. — Французький премієр уже виготовив відповідь на послідну ноту англійського премієра Болдвина та вислав уже її до потвердження бельгійському урядови.

Кажуть, що нота відповідає остро на заяву Англії, що заняттє Рурщини є безправним актом насильства. Франція має теж робити нову пропозицію щодо суми, яку Німеччина має заплатити як военне відшкодованнє. Кажуть, що Пуанкаре має стояти на становищи, що Франція не може попустити понизче 26 міліярдів золотих марок.

Франція також настає на задержанне Рурщини в своїм посіданню.

НІМЕЦЬКІ СОЦІЯЛІСТИ ХОЧУТЬ ВЕРХОВОДИТИ НОВИМ УРЯДОМ

БЕРЛІН, 17. серпня. — Заряд соціялістичної партії видає заяву, в котрій приписує резиґнацію уряду Куна натискови соціялістичних послів в парляменті та начеркує, яку політику має провадити новий уряд.

Сей самий заряд наперед винує голову державного банку за дальший спад курсу німецької марки.

ДАЛЬШІ ЗАВОРУШЕННЯ В НІМЕЧЧИНІ

БЕРЛИН, 17. серпня. — Полоса заворушень поширилася нині здовж Рену на три нові міста, але по силі їх видно, що вони не скріпляються, але слабнуть.

В місті Альтдорфі прийшло до кровавих заворушень, в котрих погибло вісім осіб, а ранено 50.

ГРАНИЦЯ МЕЖИ РУРЩИНОЮ ТА НІМЕЧЧИНОЮ ЗАМКНЕНА

КОБЛЕНЦ, 17. серпня. — Окупаційна команда замкнула по день 16. вересня границю межи окупованою територією та Німеччиною.

Рівночасно вона заборонила курс нових одно-міліонових німецьких банкнотів, загрожуючи, що кожда така найдена нота бути сконфіскована і знищена без відшкодовання для посідача.

АФЕРА БЕРҐДОЛА

МОСБАХ, Німеччина, 17. серпня. — Американці Гувен Ґрифит та Віктор Нілсон, арештовані за намаганне упровадити з Німеччини американського дезертира Берґдола, зізнали перед слідчим суддею, що вони в цілій афері не винуваті.

На закид судді, що вони змовилися викрасти Берґдола з Німеччини, повезти його до Франції і там видати американській владі, відповів Ґрифит, що сього він не міг зробити хочби тому, що в хвилі арештовання в його авті не було досить ґазоліни поїхати не то до Франції, але й до Дісельдорфу. Поліційні урядники ствердили правдивість сьої заяви.

З ПОДОРОЖИЙ АМЕРИКАНСЬКИХ СЕНАТОРІВ ПО РОСІЇ

БЕРЛІН, 17. серпня. — Німецькі купці, приїзджаючі послідними днями з Росії, оповідають правдиві чуда про гостину американських сенаторів та других урядників, приготовляючихся до аґітації за визнанням большевицького уряду Злученими Державами.

Купці бачили, що большевицькі чиновники розвозять американських сенаторів дорогими автами, дають їм жити в гарних готелях або палатах, запивають їх шампанами, а весь час стережуть перед зовнішним світом та напихають большевицькою пропаґандою за визнанням.

ГОЛОД СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО СИБІРУ

НОВМ, Аляска, 17. серпня. — Капітан американського корабля „Блю Сі", який свого часу загарбали були большевики, оповідає на основі своїх спостережень, що населенне північно-східної части Сибіру терпить страшний голод і нужду, бо не має звідки роздобути хліба наслідком большевицьких розпорядків проти торговлі.

ФАШИСТИ ДУМАЮТЬ ЧИСТИТИ СВОЮ ПАРТІЮ

РИМ, 17. серпня. — Премієр італійського кабінету Мусоліні призначив італійському послови Робертови Фаріначчі уряд вичистити фашистську партію з всяких невідповідних елементів.

ЗАКЛИКАЮТЬ ЕВРОПЕЙСЬКІ ДЕРЖАВИ ДО ЗРІВНОВАЖЕННЯ СВОЇХ БУДЖЕТІВ

КОПЕНГАГА, Данія, 17. серпня. — Нині покінчилися тут наради Межипарляментарної Юнії, яка обєднує представників парляментів всіх держав світа. Конференція закінчила свої наради ухваленнем ряд резолюцій, з котрих найважнійша закликає всі держави, щоби вони зрівноважили свої буджети, себто щоби приноровили свої видатки до своїх приходів.

ЛІТАКИ НА СЛУЖБІ ПОДАТКОВОГО УРЯДУ

МАДРИД, Еспанія, 17. серпня. — Еспанський уряд постановив запровадити відділ літаків для відкривання людий, що викручуються від плачення податків. Летуни мають літати понад полями, щоби при помочи фотографії винайти, кілько поверхні землі має кождий посідач ґрунту.

ЗЕМЛЕТРУС НА СИЦИЛІЇ

КАТАНІЯ, Сицилія, 17. серпня. — Ціле морське побереже навістило нині сильне потрясенне землі. Землетрус викликав переполох серед населення, але на щастє не зробив ніякої поважної шкоди.

ЗНОВА КИТАЙСЬКІ БАНДИТИ

ЛОНДОН, 17. серпня. — З Ганков доносять сюди, що китайські бандити напали на одну католицьку місію та шпиталь і забрали в неволю двох католицьких священиків, щоби за них вимогти викуп.

"SVOBODA" [illegible]
FOUNDED [illegible]
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office at Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorised July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
Телефон „Свободи": 900 Montgomery. Ред. У. Н. Союзу 1800 Montgomery.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ПІМСТА СУДЬБИ.

М. Палеольоґ, французький амбасадор на царськім дворі підчас великої війни, оповідає в своїх памятниках про своє бачення з царем Миколою II, яке він мав дня 21. падолиста 1914. року, отже якраз тоді як російські війска робили удачні наступи в Галичині. Цар розложив був карту Европи та говорив, що то він зробить, як Росія вийде побідницею у війні:

„У Східній Прусії Німеччина буде мусіти приняти випростовання границі... Познаньщину та частину Силезії треба буде забрати для відбудовання Польщі. Галичина та західна частина Буковини дозволить Росії опертися о природну границю, Карпати..."

В кілька знов днів опісля, під датою 1. грудня 1914. року сей амбасадор записав у своїм памятнику таке:

„Ледво російську владу заведено в Галичині, а вже урядники завели там найгіршого рода русифікацію немовби для привитання населення. Вступаючи на галицьку територію великий князь Микола Миколаєвич говорив у відозві: „ВАМ, НАРОДИ АВСТРІЇ ТА УГОРЩИНИ, РОСІЯ НЕСЕ СВОБОДУ ТА ЗДІЙСНЕННЄ ВАШИХ НАЦІОНАЛЬНИХ МРІЙ. Вона бажає, щоби кождий з вас від нині ріс та розвивався, задержуючи дідичну мову та віру." Але з тої програми вже не лишилось нічого. Російський націоналізм мандрує по Галичині. Всю адміністраційну власть рложено в руки ґрафа Володимира Алексевича Бобрінського,... а сей любить говорити: „Я признаю лише три віри у східній Европі: православну, католицьку та жидівську. Юніяти се зрадники православія, ренеґати й відступники. Ми мусимо навернути їх назад на правдиву віру хочби силою."

„Переслідування почалися сейчас. Арештованнє митрополита Шептицького, прогнаннє Василіян; конфіската церковного майна; нищеннє унїятських богослужебних книг, заступлюваннє католицьких священиків православними попами; відсиланнє українських дітий до Киева й Харкова в цїли виховування їх в православній вірі; — осьщо принесли два місяці на релігійнім поли. На політичнім поли додаймо ще до сього: замиканнє ґазет, шкіл, відправа всіх урядників...

„Я говорив про се урядово зі Сазоновим, вказуючи йому на шкоду, яка з сього виникне для російських упливів в Галичині, де Габсбурги зробилися популярними. „Я признаю", — говорив Сазонов, — „що політика Бобринського є часто нещаслива та що наші урядники накладають тверду руку, але не ждіть від мене, щоби я став обороняти уніятів! Я поважаю римо-католиків, хоча мені жаль, що заблуджають. Але я ненавиджу та погорджую уніятами, бо вони ренеґати!" "

Ось такі історичні переходи переживала українська католицька церква в Галичині не так дуже давно. Нагадуються сі події тепер, коли на місце старих переслідувань та знущань стрічається з новими; коли на місце царських переслідувань української католицької церкви настали переслідування Польщі над українською католицькою церквою в Галичині та над кождим проявом свідомої української національної думки та роботи серед православної церкви на Холмщині, Волині та Полісю; коли до сих знущань пристали ще й Румуни зі своїми переслідуваннями української православної церкви на Буковині та Бесарабії; коли до всеї сеї банди гнобителів релігійного почування людини прилучилися московські большевики, ставши на службу московського націоналізму в його боротьбі проти автокефальної української православної церкви на Великій Україні.

Нагадується на вістку про ті теперішні, біжучі знущання ті давні, минулі знущання передусім через одно. Як бачимо зі споминів французького амбасадора в Петрограді, головним мотором переслідування української церкви був російський царат. Се він хотів опертися об Карпати, винищити всіх католицьких Українців як зрадників російського православя. Нагадуються сі переслідування, і нагадується доля сього гнобителя. Нагадується, що з царя, який вів війну за поневоленне національне й релігійне галицьких Українців, з його Сазонових та Бобринських та з цілої хмари його опричників, не стало сліду, тоді як засуджена ними на смерть українська католицька церква в Галичині живе, бо розвивається і бореться.

Не можна читати історичних споминів французького амбасадора, не подумавши про те, що в світі існує якась історична справедливість, яка сама собою нищить все несправедливе, яка вбиває всяку кривду, неправду, знущанне. Як пропав цей царат, що так гордо й бутно говорив, що він знає на сході Европи лишень римо-католиків, православних і жидів, так пропасти мусять всі ті, що тепер злізлися на Україну душити всяке стремліннє українського народа до самостійного життя після своєї волі та вподоби.

ПЕРЕМІНА ДЕКОРАЦІЇ.

На місце Раковського головою совіта народніх комісарів на Україні обрано Чубаря. Це нове призначення з боку українських національних інтересів не може бути визнано корисним придбанням в жадний спосіб.

Призначений тепер головою совіту народніх комісарів Чубар, хоч з походження й являється „малоросом", ніколи виразно своєї національної лінії не зазначав. Являючись лише рядовим членом комуністичної партії, позбавлений більшого авторітету й впливу, він очевидно в своїй роботі буде слухняно виконувати всі накази й вказівки Москви.

УКРАЇНСЬКІ ВИСОКІ ШКОЛИ В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ З КІНЦЕМ ШКІЛЬНОГО РОКУ.

(Від власного кореспондента).

Заходами українського громадянства, яке живе на еміґрації в Чехословаччині, дякуючи матеріяльній допомозі чехословацького уряду, маємо в Чехословаччині вже три українські високі школи: Український Університет в Празі, Українську Господарську Академію в Подебрадах і Український Вищий Педагогічний Інститут ім. Михайла Драгоманова в Празі.

* * *

Найстарша українська висока школа в Чехословаччині — се Український Університет в Празі.

Український Університет заснувався з початком 1927 р. в Відні, де устроїв перший цикль своїх викладів.

Дякуючи прихильности чеського уряду, передовсім президента Чехословацької Републики Масарика і міністра закордонних справ Бенеша, як також прихильного чеського університету в Празі, Український Університет переніся до Праги, де в осени 1921 р., себто з початком шкільного року 1921—22, міг розпочати правильно університетську діяльність.

Тепер Український Університет в Празі має за собою вже два роки діяльности (шкільні роки 1921—22 і 1923—23). За той час він розрісся, кріпився.

Складається Український Університет з двох факультетів: фільософічного і правничого. Фільософічний факультет мав при кінці сього шкільного року 11 професорів звичайних, 2 професорів надзвичайних, 2 доцентів і 2 лекторів. Правничий факультет мав 7 професорів звичайних, 3 професорів надзвичайних і 1 доцента. Разом в цілім університеті було 28 учительських сил: 18 професорів звичайних, 5 професорів надзвичайних, 3 доценти і 2 лектори.

Тепер плянується поділ фільософічного факультету на два: факультет фільольоґічно-історичний і факультет математично-природописний.

При університеті підготовляються молоді наукові сили, які дістають на сю ціль заходами університету окремі стипендії від чеського уряду. З окрема президент Масарик призначив на наукових стипендистів окремий фонд.

В минулім шкільнім році університет розвинув також науково-видавничу діяльність. Видав цілий ряд викладів професорів для вжитку студентів при іспитах, а також розпочав видавництво наукових підручників. Доси вийшли: „Загальна наука права і політики" проф. Д-ра Станислава Дністрянського, „Огляд української історіоґрафії" проф. Дмитра Дорошенка і „Лекції по історії українського права" проф. Ростислава Лащенка.

Друкується підручник хемії проф. Д-ра Івана Горбачевського. Крім того є готовий цілий ряд праць, які ждуть на виданнє. Кінчиться друкувати „Науковий Збірник Українського Університету в Празі", де поміщені наукові праці професорів і доцентів університету. Готовиться до друку правничий науковий збірник в честь ювилею проф. Д-ра Станислава Дністрянського.

Перший сенат Українського Університету (шкільний рік 1921—22) мав такий склад: ректор проф. Др. Олександер Колесса, проректор проф. Др. Станислав Дністрянський, декан фільософічного факультету проф. Др. Степан Смаль-Стоцький, продекан проф. Дм. Антонович, декан правничого факультету проф. Дністрянський, продекан проф. Др. Володимир Старосольський.

Склад другого сенату (шкільний рік 1922—23) такий: ректор проф. Дністрянський, проректор проф. Колесса, декан фільософічного факультету проф. Дмитро Дорошенко, продекан фільософічного факультету проф. Смаль-Стоцький, декан правничого факультету проф. Федір Щербина, продекан правничого факультету проф. Отто Ейхельман.

В червні сього року відбулися вибори сенату на будучий шкільний рік 1923—24. Сей третій сенат, який почне урядувати в вересні сього року, має такий склад: ректор проф. Др. Ів. Горбачевський, проректор пр. Дністрянський, декан фільософічного факультету проф. Колесса, продекан фільософічного факультету проф. Дорошенко, декан правничого факультету проф. Отто Ейхельман, продекан правничого факультету проф. Старосольський.

Сей короткий огляд про Український Університет у Празі закінчу отсею увагою:

Через те, що ініціятиву до заложення Українського Університету дали українські професори з Галичини, передовсім проф. Колесса, який особливо заслужився для перенесення університету до Праги й укріплення його як ректор в першім шкільнім році в Празі, і проф. Дністрянський, який поклав заслуги як ректор в другім шкільнім році в Празі, — в деяких кругах нашого громадянства втерлася думка, що се є „галицький університет". Така думка є дуже шкідлива і з огляду на те, що нам між собою не треба ділитися чи на „Галичан" і „Наддніпрянців", чи ще може на дрібнійші части („Галичани", „Волинці", Холмщаки", „Київляни", „Полтавці" і т. д. і т. д.), і з огляду на те, що коли сказати, що Український Університет в Празі є „галицький", то се дає Польщі оруже в руки виступити проти Університету дипльоматичним шляхом перед чеським урядом, бо Галичина належить до Польщі.

Отже ся шкідлива думка є неправдива. Український Університет в Празі є український або виразнійше всеукраїнський він гуртує професорів і студентів з усіх українських земель і має за ціль працю для України.

Про всеукраїнський характер українського університету в Празі свідчить хочби склад його професорів. На 28 учительських сил є 18 Придніпрянців, 6 Галичан і 3 Буковинців.

Студенти університету походять також з усіх українських земель.

* * *

Українську Господарську Академію в Подебрадах заложено перед роком, дякуючи ініціятиві Українського Громадського Комітету в Чехо-Словаччині.

Має вона характер високої технічної школи з особливим узглядненням науки про хліборобство. Наука в Академії обчислена на три роки.

В минулім шкільнім році (1922—23) в Академії був тільки перший рік науки; в слідуючім шкільнім році 1923—24) студенти, які покінчили перший рік науки, перейдуть на другий.

В першім році своєї діяльности Академія під проводом ректора проф. Евгена Шовгенева вспіла зорганізуватися й укріпитися, так, що знаходить признанне всіх, хто приглянеться її діяльности. Між ин. розвинула вона також живу видавничу діяльність, видаючи виклади професорів для вжитку студентів при іспитах.

* * *

Український Вищий Педагогічний Інститут ім. Михайла Драгоманова в Празі тільки що заложено, і він розпічне свою діяльність аж в слідуючім шкільнім році (1923—24). Ініціятиву до заложення Інститута дав Український Громадський Комітет в Чехословаччині. Ціль Інститута: виховувати учителів для українських середніх шкіл. Директором Інститута є проф. Леонід Білецький, який доси був професором в Українськім Університеті у Львові.

Дня 7. липня було святочне відкриття Інститута в одній з саль чеського університету. Після святочної промови голови Українського Громадського Комітету Микити Шаповала і наукового викладу Директора Інститута проф. Білецького виголошено привіти від Українського Університету (ректор Дністрянський), від Української Господарської Академії (ректор Шовгенів), від українських студентських і громадських організацій, від представників чеського уряду і т. д.

* * *

Ціль усіх трьох українських високих шкіл в Чехо-Словаччині: утворити українську високу школу, якої на українських землях через чужинецьке пануванне не було, стати організаційними центрами для будучих високих шкіл на українських землях, виховати своїх студентів на культурних робітників для України.

Бажалося би вислати на українські землі як найбільше культурних робітників на всіх областях національного життя і самі школи, як тільки буде змога, перенести на Україну.

Прага, в липні 1923.

Д-р Михайло Лозинський.

ДУМКИ

Колиб Українці були такими чваньками і „блоферами" як Поляки, то моглиби пустити у світ байку, що президент Кулідж походить з українського роду.

Могли Поляки зробити з японського ґенерала Курокого, Поляка Куровського, то ще лекше булоб нам сказати, що прізвище Кулидж то наше Кулич або Куліш.

*

Франція пробує проковтнути ґірку англійську „пігулку" із доброю „міною", а це тому, що ще аероплляни і другі воєнні приготовання невикінчені. Але французька лисиця не обдурить так легко англійського булдоґа.

*

Чимраз голосніще лунає клич по світі „Хлібороби усіх країв єднайтеся!"

Може хоч тепер перестанемо встидатися своєї селянської нації і здорового селянського світогляду.

*

Наші перші будівничі української державности проголосили Україну соціялістичною републикою. Колиж тверезі люди питалися, яка рація є, щоби прикладати суспільну теорію промислових країв до нашої хліборобської нації, вони відповідали: „Ми мусимо показати себе перед західним світом, що ми не є зацофанці."

Виходить на те, що вони ніяк не дивилися на дійсні потреби свого власного народу, а на опінію чужих. Щоби виславити себе „поступовцями", занапастили українську силу, яка може творитись і скріпитись виключно тільки селянською ідеольоґією широких українських мас.

*

Кореспондент „Свободи" сказав дуже влучно, що інтерес міст не іде в парі з інтересом сіл. Поминаючи суспільно-економічну квестію, лишається ще та правда, що міста на Україні на ділі не є українські. У них населенне переважно і чуже і вороже.

*

Повстанне української незалежної держави може прийти скорше, чим комунебудь із нас здається. Українські маси вже нині національно свідомі. Ця свідомість зорганізує їх скоро у ціпкий, національний фронт. Тисячі різунів чеки не убють вже українського руху, який тепер дійшов до самого споду і поширився на цілій території, замешкалій Українцями.

*

У кождого Українця, що стикався з Москалями, є глибока погорда для усього, що московське. Наші селяни дивляться на Москалів як на дикунів, брудних й гидких, душею і тілом. Наші люди не дружаться і не живуть у купі з Москалями. Віками жили побіч себе, але не з собою. Послідних кілька років єще сторазскріпило це чуття, що Україна не може ніяк іти у парі з Московщиною.

Москвофільство є живе тільки у платних шпіонів на службі московського уряду і в тих нащих недотепів, які не годні розпізнати, що ніч, а що день.

*

Проти Польщі є у нашого народу ціла історична традиція. Дармо пробував Виговський і другі гетьмани, дармо пробував тепер Петлюра іти на мирову політику з Ляхами. Український нарід не дав і не дасть ніколи своєї згоди на союз з кривоприсяжним народом підпанків. Нині принялася наконець здорова думка, що нам не шукати ніяких підпор, а самим збудувати таку кріпку державу, щоб обійтися без чужої помочі.

Чуй-Дух.

ПРАВИЛЬНИЙ ШЛЯХ.

В дни 17. червня відбулася у Винниках (місточко біля Львова) ініціятивна нарада представників громад судового повіту Винники. На тій нараді вирішено, утворити у Винниках приватний українських учительський семінар. Ця подія спричинена в першу чергу розпорядком варшавського міністерства про постепенне закриття мужеських відділів державного українського семінара у Львові. Зовсім зрозуміло, що жива нація реаґує і реаґувати-ме на того рода практики творенням власних цінностий. Так мусить бути і так буде. В цьому конкретному випадку винницька громада сповнила однак щось більше, чим свою повинність. Бо дала почин до діла не натури льокальної а загально-національної.

Більші міста на всій українській теріторії становлять поки що остої ворожо-національного імперіялізму. Там міста о характері російськім, тут польськім. І на Великій Україні і на західно українських землях чужонаціональний характер міст причинився у великій мірі до нашої останньої невдачі.

Місто в житті кождої нації відіграє першорядну ролю. Без міст о національному характері нація — немов тіло без нервів. Це впрочім така стара правда, підтверджена такою масою фактів (Київ через весь час визвольних змагань, Львів 1918. р.) що розводитись над цим нічого. В напрямі опанування міст у нас роблено дуже мало. Час до часу міщанство видвигає цей клич, як чинник найбільш заінтересований. Але ця важна справа ніколи не була поставлена на таку висоту, як належить.

Так як тепер міста представляються, немає надії, щоби вже в близькій будуччині характер міст змінився в нашу користь. Безсумніву, з кождим роком будемо вписувати в наш національний буджет більші або менші плюси, в міру того, як нація розвивати-меться передовсім економічно. Та мусимо зважити, що наша матеріяльна нужда з одної, і опір чужонаціонального елементу з другої сторони безпосереднє захоплення міст робить дуже утяжливим. Можливо, треба подумати над іншою тактикою. Тактикою та — це осачування міст. Українізація передмість і підмійських громад й творення там національних фортів у формі шкіл, кооператив, читалень, захистів тощо. Окруження міст сильним національним перстенем, який кождої хвилі може затиснутися і пригадати чужому елементови в містах, що довкруги них українське море. Узалежнення міста від села, допровадження до того, щоб можливим був бойкот міст в кожду хвилинку — це ідея, яка повинна присвічувати нації в здобуванню міст.

Можливо, що Винники своїм рішенням дадуть добрий початок великому ділу. Тільки щоб їхня ухвала не остала паперовою.

Д. П. в Загравї.

ВИЯСНЕННЯ В СПРАВІ „КУБАНЦІВ".

Справа утікачів на Кубі прибрала досить розголосу і тому подаємо близші інформації.

Обєднанне занялось справою утікачів після того, як лиш дізналось про їх положенне на Кубі. При висвітленню справи показалось, що це є звичайні еміґранти, між якими находяться і бувші стрільці У. Г. А. Всі вони вже перед тим робили заходи, щоб видістатися до Злучених Держав, а коли спроба не вдалась, вони звернулись до Свободи і Обєднання.

Щоб їх ратувати, видало Обєднанне відозву до збірок на сю ціль, яка була поміщена в наших часописях і візвало кревних та знакомих, щоби голосились, чи годяться дати матеріяльну поміч при спровадженню утікачів до Злучених Держав.

До сеї пори вплинуло до каси Обєднання разом $76.25, що вистарчає на оплату подорожі делеґата на Кубу в одну сторону. Зі знакомих зголосилось до Обєднання пятьох (5), а з тих оден згодився дати допомогу.

Відомо, дати допомогу всім утікачам неможливо. Тому Обєднанне звернулось до американського уряду в Вашінґтоні, щоби їм дозволено приїхати сюди.

Рівнож рішено післати на Кубу делеґата і на це згодився один священик з Канади (Удержанне священика булоб злучене з малими коштами, а він мавби старатись о допомогу для біженців від тамошних добродійних американських товариств), однак досі не одержав він ще відпустки від діецезального уряду. Поза сим Обєднанне, яке не має жадних „чорних" чи „червоних" фондів та опирається лише на жертви суспільности, буде робити те, що в даних обставинах зможе, на що йому його фонди дозволять.

Хто справді хоче помогти „Кубанцям", хай поспішить з датком на фонд „Утікачів на Кубі".

Обєднанне Українських Орґанізацій в Америці.

БРАТИ.

Де шумлять пороги, де Дніпро реве —
Там віками у неволі мій народ живе.
В ланцюхах душа і тіло, дух його в ярмі —
Він блука як тінь недольна, стогне у пітмі.
А зрадлива доля мабуть і не прийде,
Доки їй на зустріч сам народ не вийде.

У Дніпрових филях чайка день і ніч квилить —
Та народ її не чує: він як мармор спить...
І вона сердечна плаче, повна сліз журби
У вірок і скедь питає: Чом мовчать раби?
Зіроньки шепочуть: Волю мати буде,
Хто любов до неї у душі розбудить!

Жалісно мовляє Збруч: Дніпро, мій брате!
Тяжко мене тисне горенько проклятe...
Води мої — сльози, кров орлів підбитих,
Сам я знов невільник у катів несситих.
Ластівка щебече: Хто відвагу має,
Той рабом не буде, той лута зломає.

І Дніпро нахмуривсь, злютувавсь, рухнувся,
Покотились филі... ввесь народ проснувся.
Чайка білосніжна до Збруча летить —
Радісно співає: Раб уже не спить...
Лиш народ, що плаче, зайка і сумує,
Є негідний долі... волі не відчує!

Гриць Круговий.

ПЕРШИЙ ЗЇЗД ЦЕНТРАЛЬНОГО СОЮЗА УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА

В днях від 11. до 18. липня ц. р. відбувся в вільному місті Данцигу І. Звичайний Зїзд Центрального Союза Українського Студентства. З традиційного місця Конгресів, Зїздів і Конференцій — Цесус зі своїм І.-им З. З. з міста Праги зупинився у вільному місті Данцигу. Се сталося з оглядів економічних.

На І. З. З. явилися: Управа Цесус і його Ревізійна Комісія та представники 15 організацій в числі 38 осіб. На отворення прибули як гості 2 делегати від німецького студенства, представники Української Громади Данцигу, Українського данцігського банку, тамошнього Українського Громадського Комітету та Кооперативи.

Після привітів і формальностей відкриття І. З. З. приступив того дня до програмової праці. По звіті мандатної комісії стверджено, що на І. З. З. присутні 35 делегатів з правом рішаючого голосу з 93 мандатами від понад 4,650 членів. Після сього по виборі президії слідували через три і пів звітні, як з місць так і Управи Цесуса. В тім часі відбулася і широка дискусія над виголошеними звітами, в якій критично оцінено всі додатні відємні сторони початкової праці Цесуса. На закінчення 4-го дня уділено абсолюторію працюючим до тепер членам Управи Цесуса як також висловлено догану та піддано під суд тих товаришів-членів Управи, які задля неоправданих причин відтягнулися від праці. Тогож дня вибрано і нову Управу (головою Ігор Федів).

В пятім, шестім і семім дни нарад І. З. З. відбувалися праці комісій, організацій економічної, культурно-суспільної, і редакційної. Над вислідом праць комісій в тих днях переводилася основна дискусія, де і приято цілий ряд відповідних резолюцій. Осьмого дня праць, себто 18. VII. перед полуднем, по програмових деклараціях що до будучих завдань і праці як Цесуса так і його членів слідувало святочне закінчення.

І. З. Зїзд перейшов під знаком ділової праці і виказав собою знамение явище всеукраїнського студентського обєднання. Мимо широкого ідеольогічного політичного вріжничковання делегатів всетаки добачено на сьому зїзді спільний шлях для праці в напрямі оборони і поширення інтересів нашої молодої студіюючої генерації.

Осідок Цесуса як і перед тим місто Прага. Адреса канцелярії: Прага II. улиця Єшна 17. I. Почтова адріса: Централь Союз Українського Студентства Юніон Насьонале дес Есосієшенс дес Етудіантс д'Укрейн, Прага II Главна пошта, Пріндка 411.

Частину резолюцій подається до загального відома.

Постанови Зїзду.

Перший звичайний Зїзд Центрального Союза Українського Студентства складає щиру подяку усім тим інституціям та особам, які надіслали чи висловили свої правітання Зїздови і вважають всі ці привіти за доказ уваги зрозуміння та підтримки українського студентства в його змаганнях.

Складає щиру подяку Союзови Українських Студентів „Основа" в Данцігу за товариську гостинність виявлену підчас Зїзду.

Складає щиру подяку і признання установам в Америці: „Т-ву Української Молодіжи" в Ню Йорку, „Обєднанню" в Филядельфії, т-ву „Український Червоний Хрест" в Канаді та усім добродіям-опікунам за їх працю та матеріяльну піддержку нашого студенства.

Складає щиру подяку чеському і словацькому народові в особі Пана Президента Т. Г. Масарика за велику поміч українським Високим Школам студентству.

Витає з радістю успішний розвиток Української Господарської Академії в Подебрадах, працю Українського Університету в Празі та відкриття Українського Вищого педагогічного інституту в Празі, які вважає великими культурними здобутками українського народу, та бажає їм і на далі успіху в праці.

Засилає свій товариський привіт українському студентству на великій Україні та бажає йому звитяжної сили в його тревах...

Стверджує з радістю відпорність українських студентських організацій на Західних Землях України в боротьбі за права української культури а саме високих шкіл і висловлює свое признання та обіцює всесторонну підтримку;

Витає пробудження до організаційного життя українського студентства Північно-Західних Земель України (Волині, Холмщини, Підляшна та Полісся), а саме перший Зїзд 8. липня 1923 р. в місті Луцьку; вважає створення станової організації цього студентства за справу першорядної ваги; висловлює побажання при скоординованню праці цього студентства з „Профорусм" на основах взаїмного порозуміня і закладає українське студентство Галичини до найактивнішої помочі Північно-Західним Землям;

Витає навопоставші українські студентські організації в Філядельфії, Будапешті, Кенігсбергу, Альбурзі, Мітвайці та Вінсфорді і бажає їм найкращого розвитку.

ДОПИСИ

ЛІТЛ ФОЛС, Н. Й.
На „Рідну Школу".

В суботу, 4. серпня, українська громада в Літл Фолс уладила представлення „Наталка Полтавка", із якого дохід призначила на „Рідну Школу" у старім краю.

Помимо того, що спека була не абияка, галя була виповнена по береги. Режисер д. Шумський, подбав, що вистава найшої найстаршої драми випала справді знаменито.

Ролю Наталки відограла Олена Пухарівна так гарно, що чарувала усіх своїм голосом і грою. Не диво, що публика нагороджувала її горячими оплесками. Так само д. Карпович в ролі Возного і д. Карповичева як Терпелиха, вивязалися зі своїх роль, як не мора лучше. Розуміється такі досвідчені актори, як д. Смеречинський і другі, які вже нераз виступали на сцені, відограли свої ролі Виборного, Миколи і др. прегарно.

Ціла штука була відограна як найкраще і зробила дуже миле враження на всіх.

Треба віддати честь цілій патріотичній громаді в Літл Фолс, яка кріпко держить і високо несе український національний прапор. Тут є свідомі патріоти, які і словом і ділом стараються як найбільше помочи українській справі.

Коби так у кождій громаді на нашій еміграції, то діло нашої обнови і помочі Україні пішлоби далеко скоршим кроком уперед.

Українець.

НЮ ЙОРК, Н. Й.
В справі Народного Дому в Підгайцях.

Подається до відома всім інтересованим в справі Народного Дому в Підгайцях, що вже була оголошена сума зібрана на Нар. Дім в Підгайцях („Свобода", ч. 287 з 11. грудня 1922). Всіх грошей зібрано $268.30. О. Кучма додав за тикети 2.00, Іван Кучма дав 1.00, проценту наросло 5.00, разом $276.30. Всіх грошей вислано 264 дол. а рента коштувала посилка. Гроші вислано дня 6. серпня 1923 через агенцію Григория Кунашевського, ч. посвідки 43832-33-34.

Заразом повідомляю всіх інтересованих, які хотілиб помочи в будові Нар. Дому в Підгайцях, нехай датки посилають на руки своїх знакомих, а вони там дорučать комітетови в Підгайцях. Підгаєцьких єсть богато, а жертви зложили заледви 60 осіб. За таку малу суму Нар. Дім не може бути, а його треба і то конечно треба. Єще раз прошу: не забувайте на так важну ціль! Посилайте на руки своїх знакомих в Підгайцях, а вони там доручать комітетови, бо наш комітет в Ню Йорку був тільки часовий по вислано грошей розійшовся.

С. Кучма, секр.

Нова книжка.

ЖИДИ І НАРОДНЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ

Написав **Михайло Тимофіїв.**

Книжка обіймає 66 сторін 8-ки, видана у Відні, накладом видавництва Йоганбор. Ціна 40 центів, з пересилкою 45 центів.

Можна дістати в книгарні „Свободи".

ПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА.

„Слово Польське" містить статтю про українське шкільництво в Дрогобиччині, в якій між иншим пише:

Серед польського громадянства Дрогобиччини збуджується затрітоження в приводу надмірного розвитку українського шкільництва на нашім терені. Пригадуємо, що ... народні школи заложені ще за австрійських часів, а ... ... поколіня в ... жалем мусимо ствердити, що за останні чотири роки українське шкільництво розвинулося.

Далі ця гакатистична газета сичить тимже тоном про гімназію і семінарію в Дрогобичі, про „петрушевського директора", а найбільше болючим для ненаситного вшехполяка є факт, що навіть з Стебника утворено українську гімназію, яка є огнищем агітації на селах.

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ
МАВРА ЙОКАЯ.
(Переклад з мадярського)

ПЕРШИЙ ТОМ.

ДРУГИЙ ТОМ.

(39)

Скеля, на якій вони стоять, є ще лід, але те, що розгортається перед ними, є вже відкрите море.

І ніби для того, щоб привітати відважних підноситься раптом пурпуровий смерк північний, увінчане блискавками північне сяєво, навколо великої, круглої, темної бані вириваються жовті і рожеві снопи світла, ніби велике чорне коло випромінювало шпиці; високо вгору розвивають вони склепіння неба і розгортають перед подорожними чарівне видовище, за яким вони тужили, але якого не могли собі уявити.

Перед ними розстелилось море охопнюче три тисячі квадратових миль. Як далеко сягає око, це море відкрите, чисте, вільне від леду; в середині, де відбивається темне внутрішнє ядро північного сяєва, воно сталево-блакитне, всюди інде воно залите рожевим блиском.

І в цім далекім колі море було оточене ледовим берегом, на якім стояв Кане з своїми товаришами. Всюди ледові скелі, пятьдесять, шістьдесять кляфтер завввишки, озодочені чудовим північним сяєвом.

Пятьдесять шість годин тевали подорожні на цім ледовім березі, пятьдесять шість годин чули вони „теплий" вітер з північного бігуна, який примушував ледові скелі відступати повільно але безупинно. Цей постійний вітер не гнав до них жадного кавалку леду з півночі. Там живий світ і тепла країна.

Але чому не поїхали вони на своїх човнах в це відкрите море, яке вони довно шукали? Чому не попрямували вони далі до частини світа, яку припускали там?

Море не дало зробити їм цього.

Це не таке море, як инші, що мають доплив і відплив, які повертаються що дванадцять годин. Приплив цього моря регулюе не притягаюча сила місяця, а инша сила, тут діє міцнійша, більша сила. Хвилі цього моря падають і піднимаються з години на годину, в силою, яка не дозволяє довіритися йому в човні. І коли приплив вертається, то він кидається підносячись на пятнадцять футів заввишки, і той цілий безконечний ледовий беріг гремить від наступу хвиль. Це грім, який котиться над шкляним дзвоном.

Здається, ніби це тепле море постійно топить ледові скелі і відсуває їх перед собою.

Лише корабель Бельфера мігби сказати, як він прийшов на це непокірний океан, де він знайшов течію, з якою він виплив до другого отвору Полінії, не розбившись о скелі берегів.

Кане мусів задовольнитися видовищем, яке вперше розгорнулось перед смертним, з переконанням, що те, що він шукав, дійсно істнує, та принятою визнавкою невідомого світу у воротях старого світу: шкарлупи мушлів та кавалки чужих рослин, які море викинуло на беріг. Над морем літали рої невідомих птахів.

Цю затоку учені зазначують на мапах назвиском затоки Пібоді, а канал, який провадить до цеї затоки називають каналом Кеневі. Пункт де його відкрили Кане і його товариші, лежить під 82° 2' північної ширини, на віддалі не цілком вісьмох ступнів від північного бігуна. А тому, що земля на бігунах вдавлена, розмір ступнів там менший. Звідти може булоб можливо осягти бігун в десять днів!

Уявім собі становище людини, пірваної цею хвилею і перенесеної горячковою мрією у ави дуди, куди її не можуть перенести ані весло, ані вітрило, ані тяжка нога.

Як може вигдядати цей світ на північнім бігуні?

...

Земля вдавлена на обох бігунах.

Швидке повернення перпендикуляра доводить це з математичною певністю.

На обох бігунах земля така пласка як помаранча на обох кінцях. Инші плянети сформовані також так. Вони дістали цю форму в тім періоді, коли вони були ще в мягкім стані.

Тому перед тим, як стоїть на бігуні, розгортається видноокруг в шість разів більший ніж у нас, бо повержня землі не схиляється там так скоро вниз. Уявім собі, ми маємо звідси, з Пешту, такий великий краєвид, що бачимо на заході Відень і гору Вежову Стефана, на сході Дебрецін, на півночі Кошиці, на півдні Білгород та все те, що лежить між цими пунктами.

І над цим видноокругом, виклокуючим заворот голови своєю безмежністю, напів підняваючись, просвічує скрізь темно-блакитну атмосферу палаюча куля отечена червоним світлом. Це сонце! Цілий день палає воно там над обрієм, але воно не піднимається ніколи цілком над ним, а мандрує навколо цілого видноокруга. А видноокруг там приблизно в двадцять разів більший ніж у нас, отже можно помітити оком, як сонце швидко проходить свій ніби круговий шлях. То тут то там воно стрічае на своїм шляху гарб, який закриває його, по якому воно знов показується; опівночи воно знаходиться якраз проти того місця, на якім воно жаріло опівдень — а опівдень, вечером, вночі воно знаходиться завжи на рівній висоті, завжи напів понад обрієм. Це день рівний ночі.

В літні місяці воно підноситься опівдень над обрієм і опівночи западає на одну годину під обрієм; але воно не піднимається ніколи так високо, щоб перескочити коло туману, проміння воно тут не має ніколи і ніколи не викликае тепла. Те, що тут бачать, є також переважно не саме сонце а його відзеркалення викликане переламанням проміння. Світ північного бігуна є величезним механізмом годинника, кружляючого вказівкою якого є сонячна куля.

Сонце тут є лише жаріюче червоне небесне чудо, феномен, як місяць, але не творча душа світу, оживляючий дух землі. Тут панує сама земля!

Це булоб жорстоко без-божною ідеєю, колиб цілий світ, наш світ мусів вмерти такою математично обчисленою неминучою смертю, як це сталосьб, колиб її не гріло ніщо иньше, як все меньше внутрішнє полумя та байдужий проміннь сонця, який не гріе більше там, де вигас внутрішний огонь. І коли навіть мають минути міліони і міліони років поки наступить це охолодження, раз воно всеж таки мусить наступити! Булож обчислено, що в часі формації камінного вугля, пересічне тепло землі мусіло сягати до двадцяти двох ступнів, а тепер пересічне тепло має лише вісім ступнів.

В охолодженні розтопленого базальта, обчислено, скільки століть треба, щоби ця температура зменшилася ще о чотирнадцять ступнів. А тоді мусить наступити кінець всьому?

Земля говорить: „Ні! я буду жити вічно!"

Земля має свою власну силу, яку вона не дістає від сонця, ані від неба: магнетизм.

Це її власність. Инші плянети мають її також. Власне магнетичне світло Юпітера, Венери давно вже спостерегли наші телескопи; поляроскоп довів це цілком певно.

І ця сила земного магнетизму зростає тим більше, чим більше охолоджується земля. Розпалене залізо не має жадного магнетизму, коли воно охолоджується воно робиться магнетичним.

А в магнетизмі є вогонь сильнійший вогня сонця. В сконцентрованім промінню сонця діямант згорає, а в огні магнетизму діямант витворюється. Це знають всюди, де уживають електромагнетичне освітлення. Вістря липового вугля, що творить бігун робиться діямантом в огні витворенім вольтовською кольоною.

Те що дає країні північного бігуна життя і огонь є магнетизм землі.

Безмежний обрій леди перериває якийсь виступаючий горбок. Ланцюги гір не тиснуться тут вперед. Далеко розгортається рівнина покрита хвилями горбів.

По середині цеї рівнини піднимається високо величезна маса гір, нібито група закритих вулканів скупчена на одним місці — стрімкі, пладкі, блискучі з боків верхи чорнуватого, брунатного і червонуватого кольору з чемно-синьою і віолетовою емалю на шпилях.

Навколо цеї діадеми гір широким кругом розгортається голий, гладкий грунт, ніби земля тут була з самого метеорового заліза; а потім ідe озеро, яке оточує цілу групу гір як острів. До цього озера пливуть з усіх боків з ріжних країв рівнини ріки і струмки, які доводять, що тут земля найглибше вдавлена, що тут північний бігун.

Стрімкі береги озера творять гірлові острови сформовані гирлами доплеваючих навколо рік.

Високо над вінком гір світить вічне сяєво півночі, охоплюючи в зеніті неба кругу лінію великого раміру, не вийк проміння тисяч веселок з то сильнішим, то слабшим блиском. Це випромінення земного магнетизму, жерело проміння дає: це світло, життя і тепло.

Отечена таким чином просторонь є чорна вічна ніч, в якій іскриться північна звізда і звізди великого воза; але зовнішня просторонь промініють всіми фарбами блиску, світло синьою, жовтою, зеленою, рожевою, які розвивають небо пасмами і відбивають світло на землю. Блискучі зорі світять наскрізь.

Ціла країна під ними аж до далекого обрію залита хвилями світла. Це не світло сонця, що палить і сушить, але лагідне, грiюче, мінливе випромінення чарівного неба. Верхи гірлових островів оточуючих північний бігун увінчані цвітучими лісами. Зелень цілого листя тут світлійша ніж в старім світі; лукам може фарбу квіту і овочів дерев; ультрамаринові терени розгортаються лоруч з рубиново-червоними лукями, в залежності від того чи переважають там сині ялиці, чи червоні ягоди; на инших місцях переважня земля золотаво-жовта від ніжних паростків кущів, а місцями величанські дерева сніжно білі, ніби їх покривали рої білих метеликів, але це лише повень цвіту; на далекій рівнині де кругляться горби перемішуються фарби зелено-жовтих нив, віолетових лук, мідно-бронзових схилів горбів, а по них зміяться струмики, оточені срібно білими кущами, відбиваючи в собі кольорове небо.

Зима тут не холодна, літо не горяче; сплетені з цвіту і овочів вінки весни і осени майже дотикають один другого.

Луки і поля населені звірятами, в листях щебечуть птацьки, у водах плюшчуться риби. Життя у всіх елементах.

Між ссавцями не панує тямна однокольоровість, між птахами немає кольорової пестроти старого світу. Перші сорокаті, між другими переважає біла, сіра, чи блакитна фарба. Обидві обставини є ознакою смирности.

А людина? Чи країна, що живить так багато життя не витворила людини?

Там є напевно також люде, а коли вони там є, то вони більш довершені ніж ми.

Як вони зайшли туди?

Хто скаже мені, як зайшли Ацтеки, відполюки, Готентоти, Індийці і т. д. в місця їх замешкання, що давніх вже тих, а звідки — тому я скажу, як прийшли на острови північного бігуна живучі там люде, бо кождий край має свої люди, а колись земля на північному бігуні є острів. Вода є поверхня цеї земної кулі.

А що тамошні люде більш довершені ніж ми, то причиною цього є їх старший вік.

По трансформаційним знищенні плоицну першим кусником землі придатним до замешкання мусів бути бігун; там земля охолола найскорше, і коли на тім місці, де є Европа, вулкан боровся ще з морем, коли Швайцарія була ще островом, ціла російська рівнина дном моря, а Італія була частиною Африки, тоді в підбігунових країнах панував помірковaний клімат. І коли сонце сушило ще гниле болото, з якого виринула країна Греків і Асирійців, те сонце, яке тепер не дає можности мешкати в саванах південної Африки, тоді вчені світу північного бігуна обчислили вже, як тепер наші, що буде з світом, коли земля холодніти-ме від тисячліття до тисячліття, зима буде все довше, літо все коротше, і забракне дерева та иньшого опалового матеріялу. І вони числили десять тисяч літ.

Бо тоді північний бігун мав також свое літо і свою зиму. Але коли земля на бігуні вихолола, повстав там зараз магнетизм і північне сяєво з своїм материнім теплом заступило місце сонця.

Це доводить також нахил магнетичної голки до обрію.

Люде північного бігуна повстали о десять тисяч років раніше нас, також як ми випередили о десять тисяч років мешканців островів; і в такій же мірі, як ми стоїмо понад ними, стоять мешканці північного бігуна понад нами. Їх перша прерогатива є їх старший вік.

(Дальше буде).

УКРАЇНСЬКІ ОКРАЇНИ

Галичина, Крим, Донеччина, Кубань-Підкавказзя, Полісся.

Ледви чи є де на світі національна тіриторія, якої окраїни мало таку величезну вагу для даної території, як се має місце на Україні. Та ледви чи є де на світі нація, яка так мало була свідома сеї ваги і так мало цінила свої окраїни як Україна.

На всіх краях своїх має Україна такі окраїнні землі. На заході — Галичину, на півдні — Крим, на сході — Донеччину, на південнім сході — Кубань-Підкавказзя, на півночи — Полісся. Кожда із сих земель має для України спеціяльну вагу і ціну. А всі вони доповнюються в одну цілість. Цілість: національно-господарську.

Галичина має для України під історично - національним виїмкову вагу. Не менш важна вона і з економічно-господарського становища. Велич сеї ваги зрозуміє тільки той, хто здає собі справу з двох річий: 1) з величезного значіння, яке у сучаснім господарськім життю людства має наффта, і 2) що саме українська Галичина під оглядом продукції нафти— не тільки найбогатший край Европи, але що галицький Борислав — поруч Кавказу і Північної Америки — займає третє місце в світовій продукції нафти взагалі.

Високо оцінили Галичину наші сусіди. Та як цінить її сучасна Україна? Аж надто вимовною відповідю на отсе питання є відомий варшавський пакт із 1920 р.

Як инакше цінила Галичину стара Україна Вел. Кн. Володимира Великого і Вел. Гетьм. Богдана Хмельницького! Пригадаймо тільки особисті походи до нашого краю з метою визволити його з під чужого панування та прилучити до Української Держави. Походи, з яких перший приніс здійснення замірів Великого Збирача української землі, а здійсненя таких заміри походови Великого Богдана перешкодив — український степ.

Друга окраїнна земля України — се Крим. Чи треба тратити богато слів на доказ того, яке значіння має він для України? Вистарчить з увагою глянути на карту Европи, щоби переконатися аж надто наглядно, що: 1) „Планетарне положення України вирішене Чорним Морем, яке сим способом стає географічною, політичною і господарською основою сеї землі". 2) „Доляж сього моря у всіх трьох (згаданих вище) напрямках — то передумова ризвитку цілої України. А ключ України до Чорного Моря — се Крим.

Так! Україна без Криму — се Україна без ключа до Чорного Моря, се те саме, що Україна без Чорного Моря. Без воєнної і торговельної фльоти, без морської торговлі, без вільного шляху до широкого світа. Се Українська Велика Швайцарія, віддана під економічним оглядом на ласку і неласку своїх сусідів — самих своїх історичних „приятелів".

Вагу Чорного Моря, вільних рухв по нвому і вільного виходу з нього відчували вже в перших початках істнування старої Української Держави над Дніпром. Свідчать про се українські походи на береги Чорного Моря і на Крим, а також на чорноморський Гібральтар — Царгород — походи морські (нпр. Олега) і суходолом (Святослав, Володимира й ин.) Походи, яких метою було промостити шляхи українській торговлі, які вже тоді Україна вміла цінити як слід.

Та як мало розуміння всього того в українського поколіния поч. XX. ст.! Свідчить про се вимовно нпр. наша добровільна резигнація з Криму в 1918 р. Резигнація, яка сучасному українському поколінню виставила під оглядом державного будівництва сумне свідоцтво без прикладного дилетанства.

Третя з черги українська Окраїна — се Донеччина.

„Україна має тільки одні поклади вугля в Донецькім басейні, але сі поклади вугля належать до найбільших і найбагатших в Европі. Їх обшар досягає 23.000 квадритових кільометрів, річна продукція (1911) виносить 203 міліони метричних сотнарів, себто 70 процент всеї продукції вугля цілої російської імперії. До того донецька вуглева область дуже богата в антрацит. В 1912 р. добуто тут 31 міліонів метричних сотнарів антациту (98.5 прц. всеї російської продукції) Для добування коксу надається в Росії майже виключо тільки донецький вугіль". Колиж візьмімо ще під увагу, що в безпосереднім сусідстві Донецких вуглевих покладів знаходяться на Україні велцкі поклади залізної руди (Кривий Ріг на Херсонщині), та що оба згадані сирівці — вугіль і залізо — є нині глоовними основами великого промислу, то матимемо потяєяя про те, якою безцінною просто перлиною серед українських окраїн є Донеччина. Перлиною — перед якою зоріє щойно світла будучнина українського Манчестеру.

Кубань — найбільш на південний схід висунена українська окраїнна земля — відома в нас загально тільки як край кубанських козаків, нащадків переселених туди по зруйнованню Січи Запорожців. Та мало хто знає проте, що українське Підкавказзя, подібно як і країнське Підкарпаття, се так само нафтові поля, які майже дорівнують богатством галицьким нафтовим полям. Свідчить про се наглядно статистика нафтової продукції Кубані-Підкавказзя. І так, коли продукція нафти в українські Галичині в 1914 р. виносила 14.9 міліонів метричних сотнарів, то продукція нафти на українськім Кубані-Підкавказзю (Грозний і Майкоп) виносила в 1910 р. 12.6 міліонів метричних сотнарів. Отже Кубань. Підкавказзя — се другий великий український різервуар нафти, положений — як би нарочно — на другім, противлежнім краю України, у безпосереднім майже сусідстві українського промислового району ш ере — Донеччини.

В кінці — легковажене та недоцінюване загально північне Полісся. Та чи слід нам легковажити й недоцінювати країну споконвічних, дрімучих лісів — тоді, коли чужі, недавно Німці, а нині Польща, тягнуть з нашого Полісся грубі зиски, вивозячи з нього масово дерево? І тоді, коли Україна така небогата вже лісаим і деревом, а передовсім — Велика Україна.

Колись, ще у 2-ій половині XVI. ст. на Україні шуміли розкішніспоконвічні ліси, цовні по береги всілякої звірини, багаті ріками, в яких були неймовірна кількість риб і т. д. Читаючи нпр. подорожні мемуари Міллера, що мандрував в тих часах через Україну й який описав у згаданих своїх мемуарах тогочасну природу України, часто маєтьєя враження, що се опис лісів не на Україні, а первісних природи Африки або Америки з оповдіань нпр. Купера або иншого якого подібного посьменника. Таке богатство лісів було на Великий Україні колись. А що з того всього залишилося нині? Полісся з Біловежською Пущею — як спомин світлого минулого тільки... Та тим більш дорожити ними повинні ми нині як одним з нечисленних уже більших резервуарів дерева на Україні.

Ів. Кревецький.